

על הצבור א"כ נמלכין בצבור שנאמר (שם לה) "ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל". אמר לו הקב"ה למשה משה הגון עליך בצלאל אמר ליה רבש"ע אם לפניך הגון לפני לא כל שכן אמר לו אעפ"כ לך אמור להם לשראל הלך ואמר להם לשראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו (משה רבינו) אם לפני הקב"ה ולפניך הגון לפנינו לא כל שכן. [אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו בצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה (ואמר להפך) [והפך ואמר לו] עשה (כלים ארון) [ארון וכלים] ומשכן. אמר ליה. משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מבניס לתוכו כלים ואתה אומר (לי) עשה כלים ארון ומשכן כלים שאני עושה להיכן אבניסם שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן

עין אי"ה

לך אמור לו לצלאל עשה משכן ארון וכלים. שכן הם קדויו בני תשאל ראה קראתי בשם וגו' ואתו אהליאב בן אחיסאך וגו' את אהל מועד ואת הארון לעדות וגומר וכל הפרשה ומשה ל"ל עשה ארון וכלים כגון שלמן ומנורה ואח"כ משכן דסניאל לר' (יוחנן) [יונתן] שצדק זהו עשה קדויו צויקחו לי תרומה נאמרו כו'.

הגלוי למשה. והיתה התשובה, שאם לפניך הגון לפני לא כש"כ, כלומר היתרון שאני משכיל עליו ביחוד שלמות החכמה, הוא שני במעלה נגד שלמות הקדושה הנפשית שהוא העיקר הגדול בפרנס. ומשה הציג הדברים לעיני ישראל, להעיר לבבם ג"כ להשכיל אל השלימות ההמונית אם הם מוצאים בו כפי הבנתם. והם ג"כ השיבו כהלכה אם לפני הקב"ה ולפניך הגון לפנינו לא כש"כ, כמכירים כי המעלות המיוחדות להקב"ה ואחריו למשה, היינו הקדושה הפנימית והחכמה הנפלאה, המה העיקרים, והשלימות ההמונית היא הטפילה להם, ואל ישימהו עיקר. וזאת תהי' התעודה לדורות לדעת את האופן המעולה בבחירת פרנס, שתלכנה מעלת הצדק, החכמה והחן הטוב כסדרן זה אחר זה. ואם אין לנו עדות ברורה על קדושת הנפש, תעמוד לנו במקומה עדות השם הטוב והפרסום בצדק וכשרון המעשים שיהיו מראשית של כל דרישה שצריכה בעינינו לפרנס הממונה על הציבור. מובן הדבר שאנו עוסקים בפרנס הראוי מצד ידיעותיו לעבודתו בקודש, ואחריה יתרון החכמה, ולאחרונה תבא המעלה החיצונית שראוי גם בה לבחור כפי האפשרי. ומשבחי הדיין הוא שיהיה בעל תואר ובעל קומה נוסף על יראה חכמה וענוה ויתר המעלות הרוחניות. השאלה אמנם תציין שיש עכ"פ על מה לשאול, היינו שראוי להמצא ג"כ המעלות הנמוכות עם מציאות הגבוהות מהן. והתשובה תורה על ביטולן והכנעתן אל ערך הגדולות והנכבדות שבמעלות. ובוה הננו עומדים על הדרך הנכון המתווך בין המלכה עם הציבור אל כוונת התכלית היסודי שהוא עיקר פעולת הפרנס לתקנת הציבור האמיתית.

בצלאל א"ל רבש"ע אם לפניך הגון לפני לא כש"כ, א"ל אף על פי כן לך אמור להם לשראל כו', אמרו לו משה רבינו אם לפני הקב"ה ולפניך הגון לפנינו לא כש"כ. הפרנס אף שעיקר יתרונו צריך שיהי' במעלות פנימיות, שאב לכולן הוא טהרת הלב וקדושת המעשים הנובעים מקדושת הנפש ומדותיה הפנימיות, שהוא דבר הגלוי רק לדי' לבדו שהוא חוקר לב. אמנם גם מעלות וכשרונות המוניות צריך שלא יחסרו לו, כדי שיהיה מוכשר להנהיג את הציבור בדברים ודרכים המתקבלים עליהם, וע"ז תורה ההמלכה בציבור, שעם היות עיקר הדיוק ליתרונותיו הפנימיים של הפרנס צריך שיהיו לו הכשרים שיד הציבור ג"כ משגת, כדי שיהי' להם קישור עצמי עמו. אמנם המעלות בכללם שלש הנה, [האחת], הקדושה הפנימית וזך הנפש הגלוי רק לפני כוחן כליות ולב. השני' לה היא החכמה העמוקה הגדולה שראוי שיעוטר בה פרנס הדור כדי לנהל בתבונה כפים את עדתו. וזאת אמנם תתגלה גם לאדם, אבל רק ליחידי הסגולה החכמים הגדולים שהם יוכלו לעמוד על סוף דעתו של המורם מעם ולדעת ערכו, ולכל העם אין בזה הכרה. והמעלה השלישית היא השלמות ההמונית כמו איש תואר ובעל קומה, צח הלשון הלוקח נפשות בחין מדברותיו. אמנם אימתי תהיה הדרכת התפרנסות שלמה והגונה, בזמן שכל אחת מן המעלות תופיע על ערכה הראוי לה, ויהי' העיקר הגדול השלמות האלהית, צדקת הפרנס וחסידותו האמיתית. השני' לה מעלת החכמה היתירה. והשלישית המעלה ההמונית החיצונית, או תהי' המעלה הנמוכה טפילה אל המעלה הרוממה ממנה, ותצליח התפרנסות להנהיג את הציבור בדרכי הטוב והחיים. אמנם כשיתהפכו הסדרים, ויעשה העיקר המעלות החיצוניות הנובעות מהמלכת הציבור, ואחריה מעלת החכמה היתירה, ואחריה מעלת החסידות וקדושת הצדק באחרונה, אז תסלף התפרנסות את דרכיה. ע"כ בשאלה הגון עליך בצלאל המיוחדת אל הקב"ה למשה, היתה התשובה כערך השאלה. השאלה היתה לעורר, שראוי לדייק עם צדקת בצלאל, הגלויה ליודע תעלומות שהעיד עליו, גם על יתרונו בתורה וחכמה ברכ יתרון באופן

כס. אר"ש בר נחמני אמר רבי יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שא"ל הקב"ה למשה לך אמור לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה ואמר להפך עשה ארון כלים ומשכן, א"ל משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית אח"כ מבניס לתוכו כלים כו' כלים שאני עושה להיכן אבניסם שמא כך אמר לך

ארון וכלים. אמר ליה [שמא] בצל אל היית וידעת] אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. כתיב הכא (שמות לה) "וימלא אותו רוח אלהים [בחכמה ובתבונה וברעת]" וכתוב התם (משלי ג) "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים

אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. ע"י צירוף וכן יצירה תני לכו: כל חלוט ולא טוות. כל החלומות יראה אלם. לא יראה [אחל] מלומם שפוא שריו נתענית שאינו טוב. טוות לשון פענית כמו ונת טוות האמור בכיווש (דניאל ו):

עין אי"ה

ע"כ ציור השכלי להקדים בלימודו הארון וכלים למשכן, ולתלות הקדמת המשכן רק באשר ראוי לבאר תחלה את משפט הכלל ואח"כ את פרטיו. ע"כ התבאר תחילה לו במראה הנבואה המקום הכללי המשכן ואח"כ הדברים הפרטיים שבו. אבל בענין המלאכה, המקודש מחבירו חק שכלי של צדק ויושר הוא שיהיה קודם מחבירו. בצלאל אמנם בתור צייר הקרוב מאד אל הטבע והמציאות, לא היה יכול לצייר סדר שאינו כמנהגו של עולם. ובאשר מנהגו של עולם זה הוא מקור הברכה להנפש המציירת שתדע לצייר את החיים כמו שהם. למשל המנורה, פרחיה כפרחים ממש טבעיים כפי מנהגו של עולם, הגביעים כמנהגו של עולם והמנהג הנהוג, ובאשר כח מנהגו של עולם היה חזק בנפש הציורית של בצלאל אמר שהסדר הנכון הוא אמנם בכל דבר כפי מנהגו של עולם, שאדם בונה בית ואח"כ מכנים לתוכו כלים. ואנו כיון שאנו עסוקים ע"פ ציווי המקום ב"ה בדרכי ההרגש והציור ראוי לנו להשוות את הנהגתינו למנהגו של עולם, שהוא החק הכללי השורר בחכמת הציור. וע"ז א"ל משה: בצל אל היית וידעת, שאמנם אורו של מקום ב"ה הוא החכמה העליונה והצדק המוחלט, אבל גם ארגש הטבעי של הנפש הזכה, המבורכה בחכמה של חושב מחשבות וכל מלאכת חרש וחושב הוא בערך הצל אל האור, שעם שניהם יחד יושלם כח הראות וכללות מראות הנמצאים. ע"כ בצלאל ע"ש חכמתו המיוחדת לו ההרגשית, שתוכל להרגיש בחזקה את המציאות כמו שהיא, שהוא כשכא בתכלית שלמותו עם ברכת אלהים של "ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה וברעת"², הוא מתלונן בצלאל שהוא קרוב למעלת הנבואה שנושאה היא החכמה האלהית שהיא דבר ד' אור-אל "פתח דברך יאיר"³, והסכים לו משה, באשר ארגש הטבעי הוא הכח האלהי שעל ידו תתגלה החכמה האלהית כיצירת נפש האדם ההרגשית ע"פ תכונתה האמתית.

ל. אר"י אמר רב, יודע הי' בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה וברעת, וכתוב התם ד' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, וכתוב בדעתו תהומות נבקעו ושחקים יערפו טל. הכשרון האמיתי של המצייר האמן

הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, א"ל שמא בצל אל היית וידעת. הרגש הטבעי של הנפש המצטיינת במלאכת המחשבת של הציור, עיקר כשרונו הוא שיהי' ציורו חזק מאד וטבעי. רגשו הפנימי שהוא הכשרון המיוחד לחכמה הזאת של מלאכת הציור, לא תתנהו בשום אופן לצייר איזה דבר שלא כמנהגו וארחו הראוי לו ע"פ תכונתו. כחכם הזימרה האמיתי אשר בשמעו קול של נגינה שאינו ע"פ חוקי ההרמוניא הטבעיים החקוקים בנפש, לא תוכל נפשו לשאתה ויכיר שכאן יש חסרון סדר, שנפשו הטבעית כבר מרגשת את הראוי ואת שאינו ראוי לפי מצב הנפש הטבעית בסדרי ההרמוניא. גם הצייר האמיתי רושם של הרגשו חזק מאד לצייר כל דבר ע"פ טבעו המיוחד לו, ואותו הצביון שיש במציאות מוכרח הוא שיצא מתחת יד ציורו, והשינוי שבין המציאות אל הציור לא תוכל נפשו העדינה לקבל במנותח. והנה הרגש הזה של הציור כשהוא נשלם לכל פרטיו הוא חכמה רבה וצריך לזה כשרון טבעי בנפש, ומכש"כ במעלה העליונה של חכמתו של בצלאל בציוריו שנחה עליו רוח אלהים, שודאי כל התנאים של בעל הכשרון היותר נעלה בחכמת הציור לא חסרו לו. והנה ודאי יש הבדל בין הסדר המצטייר אצל המשיג החכם מצד חוקי החכמה, לסדר המצטייר אצל המצייר מצד כשרון של חכמת הציור והרגשו העמוק. שאצל החכם המשיג בחכמתו, יפול הסדר בכל דבר כפי הראוי מצד החכמה והמוסר, ואצל המצייר הטבעי האמיתי יפול הציור אצלו כפי מה שהוא בעולם המציאות, וכל חכמתו הוא, היא במה שהוא שוה בהתפעלות ציוריו אל המציאות בפועל. והנה לגבי אדון כל המעשים ית' אין הבדל כלל בין סדר של חכמה לסדר של ציור, כי החכמה העליונה מגביהה לשבת ומשפלת לראות, וכח הציור עצמו ושיוונו עם המציאות הלא הוא חק מחקי המציאות, שיצרים יוצר כל בחכמה ובצדק נשגב. אמנם המשיגים יתחלפו באיכות קבולם, מי שנפשו מיוחדת ביותר אל החכמה והצדק הנשגב, תתקרב הרגשתו לסדר המפיק מוסר ורוח צדקה, ומי שכשרון הציור חזק בו יתקרב יותר בציוריו אל המציאות וההנהגה.

ע"כ כשא"ל הקב"ה למשה עשה לי משכן ארון וכלים, ולא פורש אם סדרם צריך להיות כך כמאמרם או אין הסדר מעכב וטעם אחר יש בהקדמה. הנה לפי משפט המוסר כל המקודש מחבירו הוא קודם לחבירו. ע"כ המשכן שהי' רק הסבה והמקום להכיל בתוכו הארון, והכלים שבהם תעשה עצם העבודה, נוטה

כט. 1. ובה"פ א. 2. שמות לה לא. 3. תהילים קיט קל.